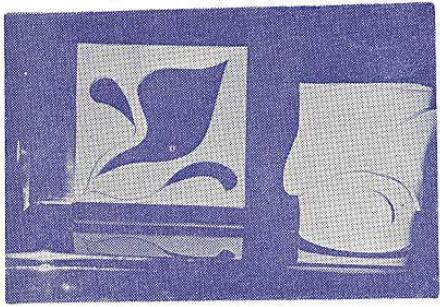

INDEKS KNJIGA

ZVONKO MAKOVIC: „KARTA SVIJETA“
„Razlog“, Zagreb, 1971.

Razmišljajući o Makovićevu knjizi dolazimo do jednog paradoksalnog zaključka: isto svojstvo njegovih pesama istovremeno je uzrok i njihove valjanosti i njihove nevaljanosti. Rec je o gotovo teorijskoj ekspli- citsnosti, sistematicnosti i koherencnosti misli u pesmama ovog pesnika. Stoga je iz njih, kao iz nekakvog eseja, moguće izvući celovit i potpuno jasan »pogled na svet« Makovićev. To, uostalom, sugerije i naslov zbirke: *Karta svijeta*. Osnovni zvuk pesama koje su u pitanju pesimističan je, a neposredno proističe iz posmatranja odnosa »subjektivnog i objektivnog« u sveopštjem svetskom kretanju: »Tlocrt, prema tome, ima dva fokusa: u jednom je stol s kartom a u drugom je koji je posmatram«. Čovek se može ponašati prema stvarnosti na dva načina: može sumnjati, saznavati, a može biti i ravnodušan. Ako sumnja, ako teži da spozna smisao postojanja — (»Vrijeme je u kojemu razgoličeni pred svakom stvari zastanemo«) — čovek doživljava poraz. Jer: svet je »neispisiva pustoš, »tišina«, »vrijeme je ovo u komu su riječi oskudne«, »vrijeme je ovo sasvim sramno«, »i ničeg drugog dolje tišine nema na razmedju tijela i sjenke — svjetla i prošlog vremena«. U tome svetu »tišine« i »slijepila« čovek što sumnja i pokušava da spozna suštinu postojanja prihvata se reći »kao štapa«:

»Toliko su nam potrebne riječi da bismo otvorili vrata širem jednom svijetu, planeti, čitavom kozmosu ispod nesigurna podnožja. Riječi koje bismo igrali, a one igrale nas, rečenice za novi sadržaj. Međutim: »Ostaje nam samo nesigurnost u njih, slijepljene usne, tišina poput kamene šterne.«

U Makovićevim pesmama »reči« je isto što i »saznati«. Čovjeku njegovog pesničkog sveta, na žalost nije dato da nade reč; je, dino što on saznaće je: da saznaće ništa ne može. Čovjeka guta cutanje i tišina.

Slična je sudbina i onih koji ne žele da saznaju. Tišini »ne valja tražiti opravljanje (ona je to sama). Ne treba je dovoditi u sumnju kao i sve što dohvaćamo u ruku i čime se uvlačimo u široku igru svijeta«. I oni, naime, bivaju savladani stvarnošću:

»Jarosno prkosiš,
mislići,
ovom sljepilu,
ovoj utaji koja će ipak jednom
dokrajčiti twoju golu nadu.«

Prema tome, čovek je na svaki način nemoćan pred svetom, subjekat je nemoćan pred objektom: »(Mi smo ostali isti, a stvari su se izmijenile)«.

»Stajati nam je na bovi neke
crne ladice i okom mjeriti bivši korak,
čvrstoču i postojanost tla u kojem smo
izginuli kao začuđeni struči levande.«

Ovakvu, za ovu priliku uprošćenu, tematsku sliku Makovićevih pesama upotpunjaju i neka »čisto« formalna svojstva njihova. Pri tome, naravno, moramo uzeti u obzir činjenicu da je u poetskoj strukturi sve što je relevantno — relevantno na »semantičkom nivou«. »Formalizacija je jednaka semantizaciji; semantizacija je jednaka formalizaciji«. Stoga nas slobodan stih i nek prozna svojstva pesničkog jezika našeg pesnika zanimaju samo utoliko što doprinese nekakvom opštem *pesimističnom* utisku koji zrači iz njegovih pesama. Svojstva o kojima je reč predstavljaju zapravo potreblju mjeru slobode u izrazu koju tako ostra, gotovo esejistička racionalnost Makovićeva zahteva. Iustom utisku doprinosi i izvesna »pravolimljnost« simbola, odnosno shematičnost pesničkih slika. (I iz gornjih nekoliko navoda dà se videti takva upotreba reči »tišina« i »riječi«, na primer. Slično je i sa rečima: »skamen«, »nebo«, »svjetlost«, »noć« itd. Ova preterano pojednostavljena upotreba simbola i pesničkih slika koja briše granicu među pesničkim i svakodnevnim jezikom (to, naravno, samo po sebi ne mora biti loše) uzrok je *sistematičnosti* strane pesništva. Sve to navodi nas do saznanja da se u ovoj zbirici pesama srećemo sa *preteranom pojednostavljenom*, alegoričnom, gotovo teorijskom eksplikovanom pesimističnom slikom sveta.

Ponovimo, najzad, još jedanput: ekspli- citnost, sistematičnost i doslednost Makovićeve misli dokaz su osobenog, autentičnog doživljaja sveta (doduše, nekad naivnog, nekad patetičnog doživljaja), ali istovremeno su i dokaz nemoći da se taj osoben doživljaj istinski, autentično izrazi Aleksandar Pivar

DRAGAN M. JEREMIĆ: „LICE I NA-
LIČJE“

RU „Radivoj Cirpanov“
Novi Sad, 1972.

Zbirka »misli i maksima« *Lice i naličje* je pokušaj da se jedan već zaboravljeni književno-filosofski rod, ako ne rehabilitituje, a ono bar ne prepusti zaboravu. Knjiga Dragana M. Jeremića je »bela vrana« ne samo u našoj savremenoj književnosti (ako izuzemem humor), već i u njegovom dosadašnjem književnom delu. Dakle, svojom »izvornošću (ako ta reč može za nju da se upotribi) to je jedna dobrodošla knjiga.

U njoj Jeremić produbljuje saznanje o svetu i čovjeku, umetnosti i filozofiji prvenstveno, zatim o ljubavi i ratu, politici i modi, o vrlini i »samom sebi«... Obaračući iz perspektive današnjeg čovjeka dogmatizam i političke »istine«, obłomovski skepticizam i sve ostalo štetno po slobodu misli i života, zbirka u sebi nosi dijmeniju savremenosti.

Pisac »misli« po pravilu dolazi u opasnost da i predmet svog sažetog određenja (koje je prvenstveno racionalno i logičko) ograniči i svede na jednodimenzionalnost. To, naravno, ne umanjuje uvek vrednost »misli«. Ali, ponekad, to strogo filozofska stanovište, kao što je kod Jeremića slučaj, na primer, sa fragmentom broj 4, odvodi u ontologističko i logicističko tumaćenje pesništva. Jeremić, povremeno, zauzima i krajnje pozitivističko gledište, npr. u fragmentu 28, kad ono što nije materijalno, što je, dakle, duhovno, posmatra kao nešto što nije prisutno. A u narednom fragmentu istinom meri i mišljenje i osećanja, i tako primjenjuje metodu koju je još Aristotel pokušavao da obori. Jer, osećanja su, dok misao traju u vek istina našeg bića, dok misao

zaključak može da bude istinit (tj. valjan) ili ne.

Ovom analizom »misli« hteli smo da ukažemo na razliku koja postoji između »misli« i filozofskega teksta, jer ta razlika ovu vrstu i približuje književnosti. Videli smo, naime, da se autorova »gledišta« u »mislima« mogu oboriti, ponekad čak dokazati kao netačna, ali to, uglavnom, ne umanjuje njihovu vrednost. Jer, u njima, pored racionalne, i impresivna dimenzija ima značajnu ulogu. To je njihova *diferentia specifica*, i ona je i kod Jeremića naglašena. Ona češće rađa originalnu misao, ali ponekad, podstaknuta autora da zabeleži već davnog sročenu »misao« (npr. 2) — što nam na mahove daje utisak da je *Lice i naličje* pisano tri ili više vekova ranije — ili ga primorava da stav u jednoj maksimi pobije drugim misaonim fragmentom (npr. fragment 30 pobjeda fragmentom 27, a 9 i 24 prvim fragmentom).

Najčigledniji nedostatak Jeremićeve zbirke je u tome što dobar deo njenih »intelektualnih bisera« deluje nedovoljno izbrušeno, nedovoljno iskristalisoano, neoslobodeno tereta suvišnih reči, a maksima i misao utoliko dobijaju na snazi ukoliko su sažetiji i jasniji. Ta »retoričnost« odaje da ih je pisao čovek više sklon književnosti i filozofiji, nego jednom iskristalisanom poslovničkom jeziku. Sam autor u pogovoru navodi da je knjiga nastala u razdoblju od 1968. do 1971. godine. A to je za ovakav književni rod, koji je vrlo teško pisati, pričljivo kratko vreme. Ali u zbirci je prilično veliki broj izreka koje možemo da nazovemo uspelim — mudrim, jasnim, i, naravno, često poučnim (prošlost je pokazala da ni za čitav život nije moguće napisati, na primer, 500 biser-izreka, koliko ih ukupno sadrži Jeremićeva knjiga), a to je najbolja preouruka za ovu knjigu. Ova misao iz zbirke neka ilustruje tu našu tvrdnju: »Uspravan stav čovjeka ima simbolično značenje: u tom stavu najviše mesto zauzima razum, ispod njega dolaze osećanja, zatim centar za hranjenje i održavanje života i, najzad, organi za reprodukciju života. Kod »životinje, kod koje se mozak, srce, stomak i polni organi nalaze u istoj ravni, nema hijerarhije vrednosti.«

ZVONIMIR KOSTIĆ-PALANSKI:
„ČEKAMO POHODE ZALA“
„Prosвeta“, Beograd, 1972.

Prva zbirka Zvonimira Kostića Palanskog (treba ga razlikovati od Zvonimira Kostića, autora *Rodoslova*), ni u jezičkoj ni u tematskoj ravnini ne donosi ništa novo. Ona je općinjena tradicijom (Pavlović, I. V. Lalić, R. Andrić, Z. Kostić), i ta tradicija joj je potpuno ugušila sopstveni »glas«, i učinila je svojim lošim podražavaocem. Kao i prethodnici, i Palanski jezičkoj ravni poklanja veliku pažnju, ali joj daje malo ličnog, tako da nam je taj jezik isuviše dobro poznat. On je krcat arhaizmima, biločlinskim i »mitskim« rečima, njime gmižu aždaje i zmajevi, nadiru vode i krv i blato, kosturi i vile, lete kopljia i mačevi, mriki anđeli i aveti, lutaju runa ovnuska, sve uz pratnju zvona i »slatkog pravoslavlja. « Lovismo ribu na mesečini / a zveri nas. Slično stanje je i na tematskom planu. One su opsednute (za nas neverovatnom i neubedljivom) apokalipsem, kuknjavom i nadmoćnim mitskim i prirodnim silama — sile džidžama iz »1001 noći«, koje se poigravaju nemoćnim čovečuljkom što večito luta i nešto traži, nekakav svoj dom, i ne može da ga nađe još od Crnjanskove *Himne*. Time pešme Zvonimira Kostića Palanskog dozvoljavaju da se na mahove pomisli da su one malo slobodniji i nespretniji prepev indijskih *Veda* ili starih srpskih predanja.

Zbirka *Čekamo pohode zala* pokazuje da je dobro pesništvo te vrste već tradicija, i da mu je došao kraj.

Pesnik svet posmatra sa stanovišta novozavjetne etike (i njenog »proglaša« — *Otkrivenja Jovanovog*), prema kojoj je svet priznao da je na strani zla, jer je osudio njenog poklonika, i sa gledišta koje je nametnula priča o Kainu i Avelju. Vidici i jedne i druge tačke gledanja su isti: greš-

ni čovek očekuje osvetu viših sila — apokaliptički. To Palanski rado i često simbolizuje rušenjem, pretvaranjem svega u onaj biblijski prah *Reka se u zmiju prometu; I zmionik se sa njima sruši i itd.*

Pesnik oseća većito prisustvo Kainovog greha i Kainove krvi (*Bratoubica*), i očekuje kaznu. Stoga je neobična simbioza sa prirodom samo vesnik propasti. I iz te simbioze pesnik izvlači uvek isto iskustvo (»*Sa grudi mi voda odvlači / krljušti krv / niz reba zapeta*«). Tajanstvena priroda je, kao u starim narodnim predanjima i verovanjima, taj strašni osvetnik. Autoru je tragedije za spasom samo varka i prihvata rešenja koja preporučuju osnovna načela novozavetnog morala:

»Nemoć mi je jedina odbrana
pred vremenom.«

Samo tako, poručuje pesnik, možemo da opstajemo, da se nadamo, i da »na mahove vidimo sjaj / obećanog grada«.

Pesme *Ruke zazidane*, *Zapeva gusto gorje i Zapis*, iako ne istupaju iz ciklusa, otkrivajući i nagoveštavajući izvesne pesničke mogućnosti, i ostavljaju ipak zračak nane da bi Zvonimir Kostić Palanski mogao nekom potonjom zbirkom da se iskupi za ovu prvu, za koju je najbolje da se što pre zaboravi.

Marinko Arsić Ivković

ANĐELKO VULETIĆ: „POEZIJA“ „Veselin Masleša“, Sarajevo, 1971.

U poeziji Anđelka Vuletića razlikujemo dve faze, dva pravca: prvi, koji obuhvata njegove zbirke pesama *Gramatika ili prognoštvo* („Svjetlost“, Sarajevo, 1961), *Jedina nada* („Nolit“, Beograd, 1962) i *Sedam vjećnih pitanja* („Naprijed“, Zagreb, 1965) i drugi, sa zbirkama *Znije odlaze s onu stranu svijeta* („Veselin Masleša“, Sarajevo, 1967) i *Kraljica puteva* („Svjetlost“, Sarajevo, 1968). Kada to kažemo i ne pokušavamo razbiti celovit pesnikov stvarački postupak, raslojiti njegovu osnovnu misao koja je zajednička za sve Vuletićeve knjige, a koja bi se mogla izraziti ovim rečima: svet i život su sunce, prognoštvo, žed i smrt, poezija je jedina oaza u kojoj čovek može da nađe utočišta, ali i oaza u kojoj se stiču prostori, vreme, koprije i zmije, u kojoj traje taj život nesnosan sa svim svojim pitanjima i gde se, dakle, začinje prognoštvo ne više kao metafora, već kao smisao pisanja koje je, kako bi rekao Risto Trifković, „usamljeničko kopanje, traženje, do kraja i konca“, traženje ivicom, rubom, ponorom, nepoznatim, nepotukljivim predelom svoga čovečanskog nesećanja i zapamćivanja.

U početku pesničkog otvaranja Vuletićeva pesma vukla je unutrašnjem težištu, pomerenoj ravnoteži govora, dubini značenja koje je imalo svoju punoček tek u okviru cele knjige. Tako *Gramatika ili prognoštvo* ostaje, jer jeste, dovršeno pesničko delo na kraju jednog perioda iskustva i saznanja. To isto možemo reći i za naredne dve Vuletićeve knjige stihova, *Jedinu nadu* i *Sedam vjećnih pitanja*. Međutim, uzete sve tri skupu, opet su jedna celina, oaza iz koje pesnik nije uspevao nestati tragom prognoštva, tragom svojih stopa koje su ostajale na pesku življena da svedoče uzaludnost i prognoštva i traga. Nećemo kritici kako upravo tu prvu fazu, taj početni sloj Vuletićevog pesničkog taloženja, smatrano suštinjskom od one koja je potom usledila. Vuletić je u tim prvim svojim knjigama napravio majstorski potез rasecajući perom i samu dušu reči, dovodeći pesmu do trenutka kada više u njoj nema govora ni odlaganja, kada više u njoj nema ništa od namere i napora pesnika, kada je ona jedno pokrenuto, stvarno biće s korenom u gustini, podjednak, i gorčine i nade, i lepote i bezizlaza.

Drugu fazu Vuletićevog pesničkog ostvarivanja karakteriše drukčija forma i sadržaji pesme, i drukčije osećanje koje ih povezuje. Tu je Vuletić direktniji kada misli o svetu i životu, neposredni i bliži umaknutima životu, dakle, smrti. Vuletićeva pesma, posebno u *Kraljici puteva*, kompletne je rečenica, misao, slika-relacija, jedna pritaj-

nost koja ubada žaokom upravo onda kada okončavamo svoj čitalački posao koji je uvek nekako na ivici strpljenja, na repu egzistencije, kojeg Vuletićeva poezija nije lišena nijednog trenutka, u ovoj fazi pesnikovog stvaranja više je pepeo nego žar, jer se nešto promenilo u ukupnom pesnikovom biću, u odnosu prema stvarnosti i sebi. Tu, recimo, pesma *Postati zavičaj* dugo, kao ptica, kruži između neba i zemlje reči, oko kamena i pelina glasa, oko početne sebe-misli, sebe-vizije, dok se ne spusti na onu tačku gde mora biti humka ma kud telo odlažilo, ma kud preturali zanemele kosti. Ili pesma *Temeljac-kamen*, gde, takođe, nema druge simbolike osim one koju stvara sam život, jednom pristajući na sebe, drugi put čudeći se tom pristajanju, treći put održući se i pristajajući i čudenja, i sebe. Suprotno Sifizu, koji kotrlja kamen svoje uzaludnosti uzbrdo, Vuletić svoj kamen hoće da ugradi u prah, gde su i jedino moguće obnove, u pepeo, odakle će opet, i sasvim sigurno, početi jedno novo pesničko, i ljudsko, prognoštvo.

Ako, dakle, prvom fazom Vuletićevog pesničkog dela dominira razgradnjava prilagodavanje svetu, stvarnosti i pojavnama, rečima čiji se smisao otkriva na onim nijehovim prelazima do kojih stižu samo pesnici kojima poezija nije protev niti poziv, vec potreba, drugom fazom Vuletićevog pesničkog rukopisa dominira prihvatanje saznanja, prihvatanje iskustva kao već razgradenog prilagodavanja vremenu i životu. Nije reč o saznanju kao utočištu kao odbrani, već o saznanju kao otvoru i ponoru kroz koji otiće naš ljudski vek.

Dragoljub Jeknić

RADOMIR PUTNIK: „PRIČE O SMRTI“

Ugao, Vršac, 1971.

Ono što Vršac i Zrenjanin čini značajnijim literarnim punktovima u Vojvodini jeste izrazita samosvojnost — stilska i tematska srodnost grupe pisaca koji žive i rade u ta dva grada. Za razliku od Zrenjaninaca, čija dela karakterišu eksperiment i humor, vršački krug pisaca — odnosno nijehove knjige — bitno određuje tema smrti. Reč smrt je, štavise, eksplicitno naznačena u naslovima većine knjiga koje su u poslednjih nekoliko godina štampali ovi pisici: *Smrt godišnjeg doba* Olge Ostojić-Belče, *Smrt jedne slike i Smrt Antonija Mihajlovića* Dušana Belče, *Priče o smrti* Radomira Putnika... Smrt, rasulo i propagiranje nalazimo i u knjigama V. Stojšina, D. Kopčića, D. Bugarčića i drugih. Smrt je, sigurno, opsesivna tema literature i umetnosti uopšte, i zato kritičar mora sa osobitom pažnjom da pristupi delima ovih pisaca. Ovde bismo želeli da ukažemo na činjenicu da ovi pisci često nemaju dovoljno snage da svojim perom zahvate i dublje slojeve teme.

Takav primer plutanja po površini teme pruža nam i prva prozna knjiga Radomira Putnika. *Priče o smrti* sadrže devet kraćih proznih celina — priča, koje su u mutrašnje povezane temom smrti. Priče su i formalno povezane pišećim komentarima koji se odnose na pojedine prozne celine, kao i uvodnom beleškom, gde pisac predstavlja sebe samo kao izdavača *Letopisa Adama Semajera*, svršenog maturanta — rukopisa nađenog na otpadu.

Smrt je prisutna, rekli smo, u svim pričama. Tačnije smrt je opsesija glavnog junaka — piscu *Letopisa*, Adama Semajera, i njegovih sugrađana, stanovnika grada. Semajerova opsednutost smrću najbolje je izražena u pričama *Susedi i Fragmenti*, a opsesija smrću svih meštana u pričama *Balađa o kostima*, *Susedi i Povodom smrti gospodice Aglage Petrov*.

Naše kritičke primedbe usmerićemo u dva pravca: sadržinsko-tematskom i jezičko-stilskom.

Sadržinska analiza ovih priča, otkriva, pre svega, nedovoljnu motivisanost događaja, situacija i postupaka ličnosti. Autor je ispričao niz događaja, priče su na nivou skaski — iako one čari tajanstva, potrebne

za dobru skasku, nema u dovoljnoj meri. Doduše, na nekim mestima autor želi da sugerije da se neke stvari podrazumevaju. Stiće se utisak da ova proza u izvesnoj meri duguje romantičnoj inspiraciji. S druge strane, otkrivamo piščevu misao o besmislenosti i života i smrti, koja je, ipak, novijeg datuma u literaturi. Radomir Putnik u svojim pričama često saopštava po nekoliko verzija istog događaja: znači, moglo se dogoditi i ovako i onako, nije važno, jer je sve besmisleno. Isto tako, rekli smo, i nedovoljnog motivacija nameće zaključak da su se događaji mogli ovdijati i drukčije.

Verovatno zbog svog letopisnog karaktera, ova proza nema neku maročitu psihološku i literarnu dubinu, iako tematika smrti pruža velike mogućnosti „sondiranja“. No, ne smatramo da je Putnik ostao na „površini“ zbog nedostačka talenta, već nam se pre čini da je to bila njegova namera. U ovakvom obliku kakvom ih je ponudio čitaocu, ove priče, da je autor i htio, ne bi mogle poneti svu težinu teme kojom se beba. Struktura pojedinih priča vrlo je labava, događaji nedovoljno razvijeni, ali, nasuprot tome, slaba mesta „pokrivena“ su uspelim grotesknim, lirskeškim ili naturalističkim detaljima.

Putnikove priče pokazuju u velikoj meri stilsku neu jednačenost. Autor koristi nekoliko načina pripovedanja: lirske, groteske, realistički itd. Očigledno je da Putnik još traži svoj konačni profil i put. Međutim, moramo priznati da spoj različitih pripovedačkih elemenata daje dobre rezultate u pojedinim pričama. Na jezičko-sintaktičkoj ravni Putnik je izneverio naša očekivanja. Poznajući njegove vrsne leksičke i versifikatorske rezultate u poeziji, nadali smo se da će njegovo prozni rukopis sadržavati slično savršenstvo. No, Putnikova rečenica je neispisana, nespretna, nedovoljno gipka, rapava, nelektorisana i bez potrebnih doze literarnog tembra. Izuzetak čine ona mesta gde autor koristi govorni jezik (*Dve slike*) i nepismene službene spise (*Balađa o kostima*), jer su to uspela funkcionalna rešenja.

Petar Vukov

MARIJA MARTIĆ: „U TESNACU KOŽE“

„Trag“, Pančevo, 1972.

Pred zbirkom pjesama Marije Martić nalazim se u nedoumici, načas. Poslije više ne. Knjiga *U tesnacu kože* neu jednačena je. Za to snose krivicu autor i urednik (urednik naročito) koji je pravio izbor. Ako odstranim pjesme koje su bezvrijedne, koje i nisu pjesme, koje su samo, eto, tako dospele u knjigu, ako jednostavno zaboravim da te „pjesme“ postoje — tada pred sobom imam čistu, sublimnu liriku.

U „slučaju“ Marije Martić ne mogu govoriti o uzorima, ne mogu spominjati tradiciju ili iznalažiti škole (pjesničke i one druge). Marijina je lirika, čini se, bez uzora, samonikla, izvorna: to je lirika nebrušena, blaga, bez oslonaca: kao lopoč na mirnoj vodi. Ako bih, ipak, pokušao iznaci neke veze, neke srodnosti, mogao bih spomenuti jedan senzibilitet, nejasan i prigušen, možda, srođan senzibilitetu Irene Vrkljan, jedan osjećaj za atmosferu kakav nalazimo kod Slavićeka i jednu prigušenu putenost, srođnu Sonji Manojlović iz onih prvih dana, s početka.

Pостоји jedan dirljiv paradoks koji je nametljivo prisutan kad razmišljam o ovoj knjizi: čini se da je pisana bez strasti. Ove je pjesme napisala ravnodušna ruka i duša. A pjesme su otrgnute iz pejzaža, iščupane s korijenjem na kojemu se još dime komadići gnoja, zemlje. Knjiga o Vojvodini. Tu se leži prašina, tu je Vojvodina periferije, dvorišta i bašti, leja sa cvijećem i krompirima, Vojvodina prljavih travurina, žabokrećina, bolesne sjete, sporih voda, kandila u kojima gori užezeno ulje i dimi se na groblju noću, Vojvodina kukuruza, rakije, samoubojica, znojavih pazuha po krcatim autobusima. Ali bez strasti. Kao usput, kao gledana kroz debelo staklo, kroz oko kameru.

Momčilo Popadić